

İttihatçılara Yönelik İç Muhalefet, Üç Muhalif

Said Halim Paşa (1863-1921): Said Halim Paşa, Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın torunu, Mehmet Abdülhalim Paşa'nın oğludur. 1863'te Kahire'de doğdu. Özel olarak yaptığı ilk ve orta tahsili sırasında, Arapça, Farsça, İngilizce ve Fransızca öğrendi. Daha sonra İsviçre'de beş yıl siyasi bilgiler öğrenimi gördü. 1888'de 24 yaşındayken Sultan Abdülhamit tarafından Mîr-i mîran (Beylerbeyi) rütbesi ve Mecîdî nişanı verilerek, Şûra-yı Devlet (Danıştay) âzâsı oldu. 1908'de Âyân Meclisi âzâlığı yaptı. 1912'de Şûrâ-yı Devlet reisliği de kendisine verildi fakat bir süre sonra bu görevi bıraktı. Aynı yılın Eylül ayında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin (İT) genel sekreterliğine seçildi.

1913'te, Mahmud Şevket Paşa'nın sadrazamlığı sırasında Hariciye Nezareti'ne (Dışişleri Bakanlığı) atandı. Mahmud Şevket Paşa bir suikast sonucu öldürülünce, İT'nin isteği üzerine sadrazam oldu.

Aynı yıl yapılan İT kongresinde ise İT genel başkanlığına seçildi. İttihatçı ileri gelenlerden Enver Harbiye, Cemal de Bahriye Nazırı oldu. I. Dünya Savaşı'nın başladığı günlerde, Said Halim Paşa, ordunun hazırlıksız olduğu gerekçesiyle savaşa geç girmeyi hatta hiç girmemeyi düşünürken, Yavuz ve Midilli gemileri Alman mürettebatla Karadeniz'e çıkıp Rus limanlarını topa tuttu. Said Halim Paşa, bundan Harbiye Nazırı Enver ve Bahriye Nazırı Cemal Beylerin haberdar olduğunu öğrendikten sonra, 3 Şubat 1917'de sadrazamlıktan çekildi. Âzâsı olduğu Âyân Meclisi toplantılarına katılmayı sürdürdü. Savaşın kaybedilmesi üzerine İttihatçı liderlerin ülkeden kaçmasının ardından, Mart 1919'da sadrazam olan Damat Ferit Paşa döneminde tutuklanarak Bekirağa Bölüğü'ne gönderilenler arasında Said Halim Paşa da vardı. Nisan'da yargılanmaya başlanan Said Halim Paşa, Mayıs ayında Yunanlıların İzmir'i işgal etmesi üzerine, halkın hapishaneleri basacağından korkan İngilizler tarafından, diğer birçok mahkûmla birlikte Mondros ve Malta'ya götürüldü. Buradan, ABD Başkanı Wilson, İngiliz Başbakanı Lloyd George ve Fransa Başbakanı Clemenceau'ya, Osmanlı Devleti'nin varlığını sürdürmesinin bölge açısından önemini açıklayan uzun mektuplar gönderdi. Malta'dan Nisan 1921'de tahliye edildiğinde, İstanbul'a dönmesi dönemin sadrazamı Tevfik Paşa tarafından sakıncalı görüldüğünden, Roma'ya yerleşti. 5 Aralık 1921'de, araba ile evinin kapısına geldiği sırada, Ermeni bir komiteci tarafından vurularak öldürüldü.

Buhranlarımız ve Son Eserleri, Said Halim Paşa, Hazırlayan: M. Ertuğrul Düzdağ, İz Yayıncılık, İstanbul, 1991.